

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

“19” “06” 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалавр)

галузь знань _03 Гуманітарні науки

(шифр і назва)

спеціальність 034 Культурологія

(шифр і назва)

освітньо-професійна програма __ Культурологія, Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів, Урбаністичні студії

(шифр і назва)

вид дисципліни __ обов'язкова

(обов'язкова / за вибором)

факультет __ філософський

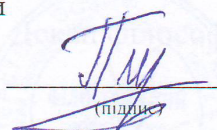
2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету
Протокол від « 16 » червня 2023 р. № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: канд. філософ. наук, доцент кафедри теорії культури і
філософії науки Тагліна Ю. С.

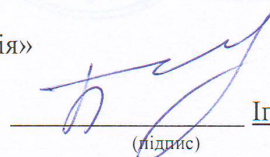
Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського
факультету
Протокол від « 14 » червня 2023 р. № 11

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

_____ Дмитрій ПЕТРЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Культурологія»

Гарант освітньо-професійної програми «Культурологія»

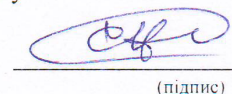

_____ Ігор БІЛЕЦЬКИЙ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Візуальне мистецтво і
менеджмент культурних проектів»

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол від « 14 » червня 2023 р. № 10

Голова методичної комісії філософського факультету

_____ Сергій ГОЛІКОВ
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Культурологічні студії**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань **03 – Гуманітарні науки**

для спеціальності **034 - Культурологія**

освітньо-професійна програма: **Культурологія**

факультету **Філософського**

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

поглиблення та систематизація знань студентів з історії та теорії української культури, формування здатностей та вмій аналізувати головні проблеми історико-культурного процесу в Україні.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- висвітлення процесів формування та історичних змін української культури з сучасних теоретичних позицій;
- встановлення відповідності між історичними, культурологічними, антропологічними, етнологічними, соціально-географічним підходами до специфіки української культури;
- опанування науковим інструментарієм культурологічного аналізу традиційної та модерної культури України;
- опрацювання численними фактологічними даними щодо самотності української культури та співвідносності її динаміки зі світовими тенденціями.

1.3. Кількість кредитів 5

1.4. Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
1-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
86 год.	год.

1.6. Заплановані результати навчання

- знання про загальну картину української історичної та культурологічної думки;
- знання про основні закономірності розвитку української культури, її суспільної думки, історичного досвіду;
- знання про загальну картину існування та розміщення етносів України, їх культурних особливостей;
- знання про сучасну українську культуру;
- здатність обробляти й тлумачити дані відповідно до культурологічних та гуманітарних теорій;
- здатність самостійно висувати та аргументувати культурологічні теорії

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1.

Структура і склад сучасного культурологічного знання

Загальна характеристика сучасної культури. Ознаки сучасної культури: динамізм, еkleктичність, багатозначність, мозаїчність, строкатість загальної картини, поліцентричності, розрив її структури і цілісної ієрархії організації її простору.

Тема 2.

Культурологія і філософія культури, соціологія культури

Основні течії і школи в західній філософії культури XIX-XX ст. культурні норми, культурні зразки (патерни, парадигми), культурні орієнтації, культурні організації.

Тема 3.

Культурна антропологія. Культурологія і історія культури

Еволюціонізм XIX - початку XX ст., або класичної еволюціонізм (Г. Спенсер, Е. Б. Тейлор, Д.Д. Фрезер, Л.Г. Морган. Одним з них стала історична школа, або школа Боаса (Ф. Боас, Ф.Гребнер, А. Кребер, Р. Лоун. Одночасно з історичною школою розвивався диффузіонізм, або школа Ратцель (Л. Фробениус, В. Шмідт, У. Ріверс, В.Г. Чайлд французька школа соціології та антропології, (Е. Дюркгейм, а М. Мосе). Культурно-еволюційна школа (неоеволюціонізм), або школа Л.А. Уайта.

Тема 4.

Теоретична і прикладна культурологія

Теоретичні дослідження в культурології. Категорії теорії культури: функції культури; культурні явища; культурні об'єкти; властивості культури; типи історичного розвитку культури; культурні процеси; культурні смисли; символи культури; культурні цінності; культурна поведінка; культурні контакти і взаємодії (аккультурація) і їх різні форми; культурне середовище; інкультурація; культурні і соціокультурні інститути, культурна політика; культурні і соціокультурні групи; системи культури; соціальні, національні, історичні та інші типи культур. Прикладні дослідження в культурології.

Тема 5.

Методи культурологічних досліджень

Своєрідність культурології як комплексної науки. Еволюційний метод (Е. Тайлор, Л. Леві-Брюль), Структурний метод, функціональний метод. Системний метод, типологічний метод. О. Шпенглер, А. Тойнбі - історичний метод. Культурна самоідентичність.

Тема 6.

Культурологія як наука про культуру

Культура як предмет культурології. Аксиологічна інтерпретація культури. Праксіологічна інтерпретація культури. Формування поняття «культура» і його філософське осмислення. Поняття «культура» в мовах різних наук і в розмовній мові.

Тема 7.

Взаємозв'язок культури та цивілізації

Формування і основні значення поняття «цивілізація». Типи цивілізацій.

Е. Тоффлер. Ю.В.Яковцев і сім світових цивілізацій. Концепція багатолінійної еволюції Дж. Стюарта. Ідея культурної екології. В.С.Степін: концепція про два типи цивілізаційного розвитку в історії людства: традиційному і техногенному. Специфіка і основні риси техногенної цивілізації. Взаємозв'язок понять «культура» і «цивілізація»

Тема 8.

Основні поняття культурології

Культурогенез (походження і розвиток культури). Культурні цінності і норми. Динаміка культури. «Культурний лаг». Культурна трансмісія. Культурна акумуляція. Культурне виснаження. Інтеграція культури. Диверсифікація культури. Культурна експансія.

Тема 9.

Моделі культури

Класична і сучасна моделі культури. Принципи класичної моделі культури: євроцентризм, гуманізм, раціоналізм, історизм. Принципи сучасної моделі культури: критика гуманізму, критика раціоналізму, критика історизму і євроцентризму. Масова і елітарна культури. Субкультура і контркультура. Культура як система знаків.

Тема 10.

Типологія культур

Основні принципи типології культур: географічний (локалізація культур в територіальному просторі); хронологічний (локалізація в часі, виділення етапів в історичному розвитку); національний (відносні особливості етнічних і національних ознак культури). О. Шпенглер: теорія локальних цивілізацій.

Теорія «еволюційного монізму» Гегеля. Теорія «осьового часу» К. Ясперса.
Етнічний і національний типи культури. «Схід - Захід» в культурології

Тема 11.

Локальні культури

Локальні культури як модель розвитку людства. Концепція культурно-історичних типів (Н.Я. Данилевський). Локальні культури і локальні цивілізації (О. Шпенглер і А. Тойнбі). Теорія культур-цивілізацій С. Хантінгтона.

Тема 12.

Тенденції культурного універсалізації в світовому сучасному процесі
Фактори і механізми трансформації культури.

Тема 13.

Універсалізація і трансформація культури в епоху глобалізації

Глобалізація як основа міжкультурного діалогу

Тема 14.

Культура і соціум.

Культура і природа. Протиріччя між природою і культурою.

Культура і суспільство. Визначення співвідношення культури і суспільства.

Культура і глобальні проблеми сучасності. Подолання екологічної кризи.

Проблема запобігання війни із застосуванням зброї масового знищення (термоядерної, хімічної, біологічної). Подолання голоду, убогості,

неграмотності. Проблема знаходження нових джерел сировини, запобігання негативним наслідкам науково-технічної революції. Проблема урбанізації.

Проблема кризи культури.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		л	с	інд	с/р
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Структура і склад сучасного культурологічного знання.	9	2	2		5
Тема 2. Культурологія і філософія культури, соціологія культури	10	2	2		6
Тема 3. Культурна антропологія. Культурологія і історія культури	9	2	2		5
Тема 4. Теоретична і прикладна культурологія	9	2	2		5
Тема 5. Методи культурологічних досліджень	10	2	2		6
Тема 6. Культурологія як наука про культуру	9	2	2		5
Тема 7. Взаємозв'язок культури та цивілізації	10	2	2		6
Контроль	2				2
Разом 1	68	14	14		40
Тема 8. Основні поняття культурології	10	2	2		6
Тема 9. Моделі культури	10	2	2		6
Тема 10. Типологія культур	10	2	2		6

Тема 11. Локальні культури	10	2	2		6
Тема 12. Тенденції культурного універсализації в світовому сучасному процесі.	10	2	2		6
Тема 13. Універсализація і трансформація культури в епоху глобалізації	15	4	4		7
Тема 14. Культура і соціум.	15	4	4		7
Контроль	2				2
Разом за 2	82	18	18		46
Усього годин	150	32	32		86

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Структура і склад сучасного культурологічного знання.	2
2	Тема 2. Культурологія і філософія культури, соціологія культури	2
3	Тема 3. Культурна антропологія. Культурологія і історія культури	2
4	Тема 4. Теоретична і прикладна культурологія	2
5	Тема 5. Методи культурологічних досліджень	2
6	Тема 6. Культурологія як наука про культуру	2
7	Тема 7. Взаємозв'язок культури та цивілізації	2
8	Тема 8. Основні поняття культурології	2
9	Тема 9. Моделі культури	2
10	Тема 10. Типологія культур	2
11.	Тема 11. Локальні культури	2
12.	Тема 12. Тенденції культурного універсализації в світовому сучасному процесі.	4
13.	Тема 13. Універсализація і трансформація культури в епоху глобалізації	4
	Усього годин	32

5. Завдання для самостійної роботи

Назва теми	Види, зміст	Кількість годин
------------	-------------	-----------------

	самостійної роботи	
Тема 1. Структура і склад сучасного культурологічного знання.	Опрацювання теми	5
Тема 2. Культурологія і філософія культури, соціологія культури	Конспект джерел	6
Тема 3. Культурна антропологія. Культурологія і історія культури	Конспект джерел	5
Тема 4. Теоретична і прикладна культурологія	Опрацювання теми	5
Тема 5. Методи культурологічних досліджень	Реферат	6
Тема 6. Культурологія як наука про культуру	Опрацювання теми	5
Тема 7. Взаємозв'язок культури та цивілізації	Конспект джерел	6
Тема 8. Основні поняття культурології	Конспект джерел	6
Тема 9. Моделі культури	Опрацювання теми	6
Тема 10. Типологія культур	Конспект	6
Тема 11. Локальні культури	Реферат	6
Тема 12. Тенденції культурного універсалізації в світовому сучасному процесі.	Опрацювання теми	6
Тема 13. Універсалізація і трансформація культури в епоху глобалізації	Конспект джерел	7
Усього годин		86

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів

Автор не мав на меті запровадження принципово нової концепції історії української культури. У той же час відомо, що звертаючись до минулого дослідник неминуче стикається з проблемою суб'єктивності у його тлумаченні. Тому вкрай необхідною для повноцінного засвоєння курсу є актуалізація уявлень про українську культуру та перетворення їх в активних співучасників процесу конструювання історії. Історичний контекст є, на наш погляд, цілком виправданим з огляду на складність проблеми визначення власне українського складника культури України. Намагаючись уникнути як крайнощів його абсолютизації, так і недооцінки, запропонований курс методично пропонується засвоювати у діалоговому режимі, намагаючись у ході дискусії позбавити її учасників звичних стереотипів сприйняття динаміки культурних змістів та форм. Запропонований курс спрямований не стільки на репродуктивну роботу студента, скільки на активізацію його творчих здібностей, оскільки не передбачає обов'язкової відповіді на питання у межах однієї науково-культурної парадигми. Тому у пошуку потрібної інформації можна скористатися наведеним списком літератури, але й бажаним є самостійний пошук джерел. Особлива увага повинна бути приділена репрезентації джерел, з якими працював студент. Варто приділити особливу увагу першоджерелам та монографіям (бажано сучасним). Звернення до журнальних статей, словників, енциклопедій, Інтернет матеріалів має бути мотивованим пошуком уточнюючої інформації. Слід також зважувати і на те, що поняття істинності, особливо щодо особистісних уподобань та культурних переживань, передбачає не абсолютність, а певну компромісність: згоду вважати певну дефініцію такою, що відображає сутність того, чи іншого явища. Це стосується, у першу чергу таких понять як «культура», «цивілізація», «етнос», «нація», зміст яких начебто є загальновідомим і у той же час до сьогодні викликає численні дискусії. «Неправильність» їх тлумачення «запрограмована» неоднозначністю ситуацій, у яких

визначається реальність їх змісту. Не менш важливим є розуміння специфіки сучасного стану науки, зокрема її соціогуманітарних складових. Аби запобігти залежності від ідеологізованих та політично обтяжених варіантів тлумачення предмету уваги, слід прагнути якомога конкретнішої постановки питання і намагатися при її висвітленні використовувати та співставляти результати досліджень максимального з числа фахівців.

Програма курсу є спробою цілісного розгляду української культури у її історичному розвитку. Тому в основу покладено хронологічний принцип висвітлення процесів формування культурних особливостей населення України. У той же час будь-яка етнічно або історично детермінована форма має стати приводом для з'ясування її змісту. Концептуально курс спрямовано на феноменологічні аспекти української культури. Його засвоєння передбачає перш за все з'ясування культурно-антропологічних аспектів української історії. Мова йде про висвітлення унікального та універсального в українській культурі з урахуванням ментальних особливостей її творців та носіїв, про визначення ролі традицій у національному розвитку, відповідності історії української культури світовим цивілізаційним тенденціям.

Серед умов ефективної самостійної роботи студента є напрацювання вміння аналізувати науковий та методичний матеріал, вміння критично сприймати прочитане та аргументовано викладати власну думку. Достовірність висновків та змістовність інтерпретацій залежить від вміння системно опрацьовувати доступну інформацію. Певною передумовою цього є наявність професійного кругозору та вміння коректно формулювати проблему. При написанні есе, рефератів, контрольних дослідницьких робіт особливу увагу треба звернути на лише на стиль викладення матеріалу, а на відповідність інтерпретації проблеми сучасному стану її висвітлення у науковій літературі. Важливою складовою самостійної роботи студента є вміння презентувати її результати. Тому кінцева оцінка враховує також стиль написання та доповіді.

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання з курсу «Культурологічні студії» не передбачається. Передбачено написання курсової роботи.

Тематика курсових робіт з курсу «Культурологічні студії»

1. Основні течії і школи в західній філософії культури XIX-XX ст.
2. Культурні норми та культурні зразки.
3. Еволюціонізм XIX - початку XX ст., (Г. Спенсер, Е. Б. Тейлор, Д.Д. Фрезер, Л.Г. Морган).
4. Культурно-еволюційна школа (неоеволюціонізм), або школа Л.А. Уайта.
5. Культурні смисли та символи культури.
6. Культурні цінності груп.
7. Культурні контакти і акультурація.
8. Культурна політика.
9. Культурні і соціокультурні групи
10. Культурна самоідентичність.

11. Два типи цивілізаційного розвитку в історії людства: традиційний і техногенний.
12. Специфіка і основні риси техногенної цивілізації.
13. Масова і елітарна культури.
14. Субкультура і контркультура.
15. Культура як система знаків.
16. О. Шпенглер: теорія локальних цивілізацій.
17. Теорія «еволюційного монізму» Гегеля.
18. Етнічний і національний типи культури.
19. «Схід - Захід» в культурології
20. Локальні культури і локальні цивілізації (О. Шпенглер і А. Тойнбі).

7. Методи контролю

Поточний контроль (за результатами семінарських занять), підсумковий контроль (підсумкова контрольна робота після 1 розділу, контрольна після 2 розділу), підсумковий іспит.

8. Схема нарахування балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Екзаме н	Сума
Відві- дуван		Розділ 1	Розділ 2		Робота у дистанці йному курсі	Разо м		
Л	С	Теми 1-7	Теми 8-13					
5	5	15	15		25	60	40	100

Примітка. Отримання протягом семестру 40 балів є необхідною умовою допуску студента до підсумкового семестрового контролю.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Чотирирівнева шкала оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре

50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Підручники

1. Абрамович С. Д. Культурологія. Навч. пос. – К.: Кондор, 2007. – 352 с.
2. Багацький В. В., Кормич Л. І. Культурологія. Навч. пос. – К.: Кондор, 2007. – 320 с.
3. Балух В. О., Коцур В. П. Культура Античності. – К.: Наші книги, 2016. – 632 с.
4. Балух В. О., Коцур В. П. Культура ранньомодерної Європи. – Х.: Фоліо, 2017. – 496 с.
5. Горбач Н. Я. Культурологія. Навч. посібник. – Львів: Укоопспілка, 2005. – 159 с.
6. Греченко В. А., Чорний І. В., Кушнерук В. А., Рижко В. А. Історія світової та української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. – К.: Літера, 2000. – 464 с.
7. Коневич О. В., Юркевич І. Я. Культурологія. – К.: Навчальна книга – Богдан, 2014. 88 с.
8. Кравець М. С., Семашко О. М., Піча В. М. Культурологія: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закл./ За заг. ред. Пічі В. М. – Львів: Магнолія плюс, 2003. – 235 с.
9. Культурологія: навчальний посібник / В. Л. Петрушенко, Л. А. Пинда, Є. А. Подольська; За заг. ред. проф. В. М. Пічі. - 3-тє вид., випр. . – Львів : "Магнолія плюс" : Видавець СПД ФО "В. М.Піча", 2005. – 360 с.
11. Культурологія: Навчальний посібник / Гриценко Т. Б., Гриценко С. П., Кондратюк А.Ю. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 392 с.
12. Культурологія: навчальний посібник / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. - К. : Центр навчальної літератури, 2003. - 288 с.
13. Культурологія: теорія та історія культури : Навчальний посібник / За ред. І. І. Тюрменка, О.Д. Горбула. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.
14. Культурологія: українська та зарубіжна культура : Навчальний посібник / За ред. М.М. Заковича . – К.: Знання, 2007. – 567 с.
15. Левчук Л. Історія світової культури. Культурні регіони. – К.: Либідь, 2000. – 520 с.
17. Основи культурології / За ред. Л. Сандюк, Н. Щубелки. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 400 с.
18. Подольська Є.А., Лихвар В.Д. Іванова К.А. Культурологія: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. –288 с.
19. Сучасна культурологія / За ред. К. Кислюка. – К.: Кондор, 2018. – 382 с.
20. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. / Закович М.М., Зязун І. А., Семашко О. М. та ін. – К.: Товариство «Знання», 2000. – 622 с.
21. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник./ Дещинський Л. Є., Денисов Я. Я., Скалецький М. П. та ін. – Львів: Бескид Біт, 2005. – 304 с.

22. Українська та зарубіжна культура: Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 367 с.
23. Хоменко В.Я. Українська і світова культура: Підр. – К.: Видавництво «Україна», 2002.– 331с.
23. Шевнюк О.Л. Культурологія: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2007. – 353 с.
24. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури. – К.: Кондор, 2006. – 258 с.

